

انديشه‌نامه قرآن، حديث، علم و فناوری

شماره اول

انديشه‌گاه آوا

- [۱] تفسير نور الثقلين (ج ۴، ص: ۵۴۰)
- [۲] تفسير نمونه، ج ۱۳
- [۳] شفاء، ج ۱ طبيعيات
- [۴] ميراث جاودان، سال ششم، شماره ۲، ص ۵۸
- [۵] محاضرة الأوائل و مسامرة الأواخر، چاپ مصر، ط ۱، ص ۶

www.ideava.ir

e-Mail: Quran@ideava.ir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

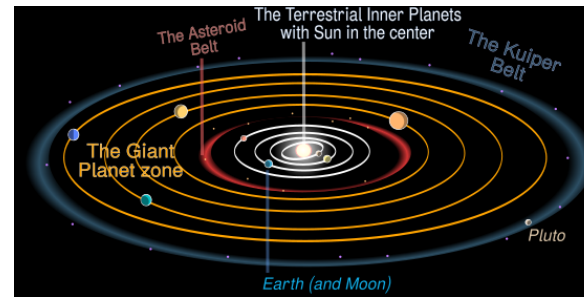
أُولَئِكَ يَرَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ (أنبياء/ ۳۲)

آیا کافران ندیدند که آسمان‌ها و زمین در حالت بسته و متصل بودند و ما آنها را جدا کردیم و به صورت منفصل درآوردیم؛ و هر چیز زنده‌ای را از آب قرار دادیم. پس آیا ایمان نمی‌آورند؟!۱

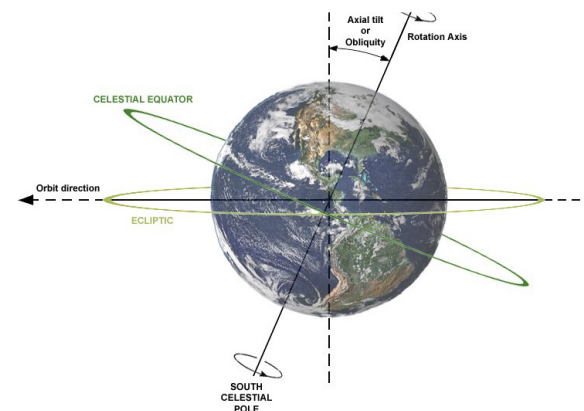
معروف‌ترین تفسیری که از رتق و بسته بودن آسمان‌ها و زمین وجود دارد بایر بودن زمین و نیرویاندن گیاه است، که فتق و باز شدن آسمان‌ها و زمین را معادل با بارش آسمان و حاصل‌خیزی زمین توصیف می‌کند. البته برخی از تفاسیر معاصر، در همراهی با علم روز آن را اشاره به مدل مهبانگ در کیهان‌شناسی تلقی کرده‌اند.^۲ برخی حکمای اسلامی از جمله شیخ الرئیس ابن سینا^۳ با تلفیق مشاهدات طبیعی و اشارات قرآنی - روایی، نظریه‌ای در باب سیر تحول زمین مبتنی بر آب ارائه نموده‌اند که در قالب مقاله‌ای تحت عنوان «رسالة رتق و فتق» توسط علامه حسن زاده آملی تبیین شده است.^۴ این نوشتار سعی دارد تعبیر جالبی که این بزرگان از مفهوم «رتق و فتق» آسمان‌ها و زمین استنباط نموده‌اند را به عنوان نمونه‌ای از نظریه پردازی بر مبنای تلفیق مشاهدات تجربی و اشارات قرآنی، بیان نماید.

بر اساس مشاهدات تجربی، مدار گردش زمین به دور خورشید یک بیضی با خروج از مرکز ۰/۱۶ می‌باشد که بسیار به دایره نزدیک است. همه سیارات منظومه شمسی تقریباً در همین صفحه به دور خورشید در حال گردش‌اند که به آن صفحه خورشیدی یا منطقه البروج گویند.

محور کره زمین که خط گذرنده از دو قطب است، بر صفحه منطقه البروج عمود نیست و زاویه‌ای تقریباً برابر با ۲۳/۵ درجه با خط عمود بر این صفحه می‌سازد که عامل ایجاد چهار فصل بر زمین است. این زاویه در علم هیئت «زاویه میل کلی» نامیده می‌شود:

این زاویه به دلیل نقشی که در تعیین قبله توسط سایه دارد، از صدر اسلام مورد توجه منجمان مسلمان بوده است و طبق اندازه‌گیری‌ها، مقدار این زاویه در حال کاهش بوده و در هزار سال گذشته حدود یک هفتم درجه از مقدار آن کاسته شده است.

منجمان چنین یافته‌اند که، میل کلی در هر سال تقریباً به اندازه نیم ثانیه و تحقیقا به اندازه ۴۶۸ هزارم

ثانیه قوسی در حال نقصان و کاهش است. اگر این روند کاهش‌ی ادامه یابد، پس از هزاران سال این زاویه به صفر رسیده و دو صفحه منطقه البروج و استوای زمین بر هم منطبق خواهند شد. بزرگانی چون ابن سینا و علامه حسن زاده معتقدند که با انطباق این دو صفحه، آب کره زمین را فرا گرفته و یک دوره بشری بر سطح زمین به پایان خواهد رسید. بنابراین تعبیر ایشان از رتق و بسته بودن آسمان‌ها و زمین، انطباق این دو صفحه بوده و فتق آسمان‌ها و زمین را افتتاح و باز شدن این دو صفحه تلقی نموده‌اند که پیدایش خشکی و شروع دوره ای جدید از عالم بشری بر کره زمین می‌باشد. و این تعبیر، مطابقت کامل با مفهوم «دحوالارض» به معنی بسط و گسترش زمین از مرکز به اطراف دارد. دحوالارض گسترده شدن زمین از قبه الارض، یعنی از برآمده ترین جای زمین است که براساس روایات، بیت الله الحرام بر آن قرار دارد.

لذا یکی از معانی و بطون آیه کریمه «وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً» این است که پس از افتتاح دو صفحه و دحوالارض جدید، باز انسان به تولد و پس از آن به توالد به وجود می‌آید و این آدمیان، جانشینان آدمیان دوره پیش‌اند.

بر اساس این نظریه، انطباق دو صفحه خورشیدی (منطقه البروج) و صفحه استوای زمین، انقراض عمر در خشکی را موجب می‌شود و حیوانات دریایی در بقای طبیعی و حفظ و اصالت انواع، پایدارتر از موجودات خشکی می‌باشند. چرا که بعد از فراگیری آب بر سطح زمین، حیوانات دریایی می‌توانند به حیات خود ادامه دهند.

بنابراین زمین شاهد دوره‌های متوالی بوده است که هر دوره با فراگیر شدن آب بر سطح کره زمین، از میان رفته و با گسترش خشکی بر زمین، حیات جدیدی به وقوع پیوسته است.

در روایات وارده از امامان معصوم علیهم السلام نقل شده است که فرمودند: غیر از دوره‌ای که ما هم اکنون در آن قرار داریم، دوره‌های بسیار زیادی پیش از ما به وقوع پیوسته است. تا جایی که امام باقر علیه السلام فرمود: قبل از این دوره، هزار هزار عالم و هزار هزار آدم ابوالبشر خلق شده‌اند.^۵